

**ULUSLARARASI
TÜRK DÜNYASI İNANÇ
MERKEZLERİ KONGRESİ
BİLDİRİLERİ**

**23-27 EYLÜL 2002
MERSİN**

ANKARA - 2004

İNANÇ MERKEZLERİNDEN ADANA'DA NUSAYRİLERİN DOĞUM, DÜĞÜN, BAYRAM VE ÖZEL GÜNLERE AİT İNANÇ VE PRATİKLERİ

Yard.Doç.Dr. Zekiye ÇAĞIMLAR*

Anadolu toprakları, binlerce yıldır üzerinde yaşamış uygarlıkların ortaya koyduğu maddi ve manevi kültür değerlerine mekan olmuştur. Üzerinde yaşayan her kültür, Anadolu mozağının bir başka renkteki parçasını oluşturmuştur. Bu nedenle, her yöre kendi içinde zenginlik ve renklilik taşıırken, Anadolu bütün bu zenginlikleri geçmişten miras alıp, geleceğe emanet şeklinde korunmuş ve günümüze kadar taşınmıştır. Korunan ve taşınan bu kültür değerlerinden biri de, inançlardır. Orta Asya'dan şamanist inançla çıkan Türkler, Anadolu'ya Müslüman olarak girmişlerdir. Anadolu'nun her yerine yayılan, yerleşen, buraları yurt edinen Türkler gittikleri yerlere dinlerini de götürüp buralara yaymışlardır. Böylece Anadolu Türkleşirken, Müslümanlaşmıştır da . Neredeyse bin yıldır Müslüman olan Anadolu, her yöresinde ve her devirde önemli din adamları yetiştirerek, bunların öğretileri ile zenginleşmiştir.

Anadolu bugün, Alevinin ve Sünnî'nin, aynı dinin içinden yol alan bu iki kolun yan yana yaşadığı, aynı kültürden ve aynı topraktan beslenen bu inançların birbirini zenginleştirdiği bir mekandır. Anadolu'nun bütünü bir inanç merkezidir. Adana yöresi de, içinde taşıdığı inanç ve kültür değerleriyle bu inanç merkezinin önemli parçalarından biridir. Adana'nın inanç merkezlerinden biri olmasının nedenlerinden biri, Alevi inancına bağlı Nusayrilerdir.

Daha çok Hatay, Adana, Mersin yöresinde yaşayan Nusayriler halk arasında çiftçi anlamına gelen "fella" ya da kökenini belirtmek için kullanılan "Arap Uşağı" veya sadece "Araplar" olarak bilinmektedir. Nusayri kelimesi yörede yaşayan Nusayri olmayan kişilere yabancıyken, kendi içlerinde de çok yaygın olarak kullanılan bir tanımlama değildir. Nusayriler kendilerini "Arap" ve "Alevi" olarak tanımlamaktadırlar.

* Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Ölköğretim Bölümü

Nusayri kelimesinin kökeni üzerine de, birkaç rivayet bulunmaktadır. Bunlar Latince "nazerini" kelimesinin bozulmuş şekli ya da Kufe'deki Naşuraya Köyü , bunlar gerçeğe uzak rivayetleridir(MASSIGNON;1988:C 9,365). Bu rivayetler içinde gerçeğe en yakını Muhammed Emin Galib et-Tavil'in kitabında yer almaktadır. Hz. Ebu Bekir dinden dönenlerin üzerine savaş açmış, bunda da zafere ulaşmıştır. Ölümünden sonra fetih işlerine Hz.Ömer devam etmiştir. Müslümanların yaptıkları akınlarla Rum kralı Herakl, Antakya'dan Kostantiniye kaçmak zorunda kalmıştır. Fetihler sürerken, Baalbek ve Humus taraflarının fethinde Ebu Ubeyde yardım istemiştir. Irak'tan Halid bin el-Velid, Mısır'dan Amr bin As, Medine'den Gadir Humm biatına katılmış Ensar'dan dört yüz elli mücahidi aşkın bir Alevi topluluğu yardıma yetişmiştir. Bu son yardım orduya katılınca, ordu kısmen başarılı olmuştur. Bu kuvvete "nusayra"(küçük yardım) denilmiştir. Cihadın kurallarından olan fethedilen toprakların, fetheden orduya verilmesinden dolayı, nusayra grubunun aldığı topraklara Nusayra Dağı denmiştir .Bu olay Hicret'in 14. yılında olmuştur (ET TAVİL; 2000:81). Bir başka rivayet de, on birinci imam olan Hasan el- Askeri'nin bâbı olduğu iddia edilen Muhammed bin Nusayr'dan geldiğidir. Çünkü bu şahsın Nusayriliğin kurucusu olduğuna inanılmaktadır (TÜRK; 2001:130). İki rivayeti birleştirecek olursak, küçük yardım anlamına gelen nusayra grubunun, fethedilen topraklara ismini vermesi ve Nusayriliğin kurucusu Muhammed bin Nusayr'ın da isminin bu bölgeden geldiğini varsayabiliriz.

Nusayriler, kendilerini dinen Müslüman, velayeten Alevi, mezheben Caferi, köken olarak da Arap olarak tanımlamaktadırlar (ULUÇAY,-: 75). Aleviliğin başlangıç noktası Gadir Humm olayına dayandırılmaktadır. Veda Hacc'ından dönen Hz.Muhammed, Gadir Humm'a geldiğinde, vefatından sonra varisinin Hz.Ali olduğunu "Ben, her kimin mevlası isem Ali de O'nun mevlası ve velisidir. Beni nasıl bilerseniz Ali'yi de öyle biliniz. Benden sonra size O'nu vasim ve sizin de halifeniz ve imamınız olarak tayin ediyorum. Ayrıca size iki önemli değer bırakıyorum. Biri Allah'ın kitabı, diğeri ise Ehl-i Beyitimdir. Bunlara sım sıkı sarılırsanız sapıklığa düşmezsiniz. Allah'ım Ali'ye velayet edenleri(sevenleri) sen de sev, O'na düşman olanlara sen de düşman ol" demiştir. Bunun üzerine orada bulunanlar Hz.Ali'ye biat etmişlerdir (ALTUNPINAR; 1992: 98), (ET TAVİL; 2000: 75), (ESKİOCAK; 1996:33). Hz.Muhammed'in ölümünden sonra Hz.Ali'nin değil de Hz.Ebu

Bekir'in seçilmesi Aleviliğin ilk başlangıcını oluşturmuştur. Ali'ye biat edenler, Hz.Muhammed'in damadının ve torunlarının babasının halife olması gerektiğini söylemişlerdir. Bu nedenle de Emevi, daha sonra da Abbasi soyundan gelenlere biat etmemişler ve Ehl-i Beyit soyundan gelen on iki imama biat etmişlerdir. On iki imamcılar on ikinci imamın Mehdi'nin kayboluşundan sonra imamlığın son bulduğuna ve Mehdi'nin ölmediğine inanmaktadırlar. Hz.Muhammed'in "Ben ilmin şehriyim Ali'de kapısı" sözünden yola çıkarak on iki imam ve her birinin birer babı olduğuna inanılmaktadır.

İmamlar	Babı
1. İmam Ali bin Ebi Talib	Selman el-Farisi
2. İmam Hasan el-Mücteba	Kays bin Varaka
3. İmam Hüseyin eş-Şehid	Ruşeyd el-Heceri
4. İmam Ali Zeynelabidin	Abdullah el-Galib el-Kabili
5. İmam Muhammed el-Bakır	Yahya bin Muhammer bin Ümmitavil es-sumali
6. İmam Cafer es-Sadık	Cabir bin yezid el-Cufi
7. İmam Musa el-Kazım	Muhammed bin Ebi Zeyneb el-Kahili
8. İmam Ali er-Rıda	el-Mufaddal bin Ömer
9. İmam Muhammed	Muhammed bin Mufaddal bin Ömer
10. İmam Ali el-Hadi	Ömer bin el-Furat
11. İmam Hasan el-Askeri	Muhammed bin Nusayr el-Basri en-Nümeysi
12. İmam Muhammed el-Mehdi	-----

Adana Nusayrileri, Arap kökenli olduklarını söylemektedirler. Çeşitli teorilerde Türklük bağlantısı kurulmuş olsa da Adana Nusayrileri bu teoriyi kabul etmeyip, kendilerinin Arap olduğunu söylemekte ve kendi aralarında Arapça konuşmaktadırlar. Adana Nusayrileri, altı büyük göç yaşadıklarını söylemektedirler. Birinci göç Yemen'den Suriye'ye yapılan ekonomik nedenli göç, başka bir deyişle işgaldir. Daha sonra, İslamiyet'i yayan akıncı kollarıyla da aynı topraklara yeniden gelip, dini yayarken kendileri bu topraklara yerleşmeye devam etmişlerdir. Osmanlı İmparatorluğu'nun geniş

coğrafyasında Suriye'den Anadolu topraklarına, Antakya, Adana bölgesine kadar kaymışlardır. Yavuz Sultan Selim döneminde Lazkiye ve Antakya dağlarına çekilmiş hatta buralarda inançlarını saklı yaşayarak, çok uzun yıllar süren Nusayrilere uygulanan baskı dönemini gizlenerek ve kaçarak atlattırlardır. İnançlarındaki sır özelliğinin de o dönemlerden kaldığına inanmaktadırlar. Bu inanç doğrultusunda Adana Nusayrileri 12. yüz yıldan itibaren Arap yarımadasından, Suriye'ye oradan Anadolu'ya kadar gelmişler, böylece yöredeki bugünkü Arap Alevilerin yani Nusayrilerin ataları olmuşlardır (ULUÇAY;1999:22).

Alevi inancında olmalarına rağmen, Nusayrilerin inanç pratikleri pek çok konuda Anadolu Aleviliğinden, farklılık göstermektedir. Anadolu Aleviliğinde, toplanma yeri cem evidir. Oysa Nusayrilerde cem evi , cem ayini yoktur. Namaz, diğer adıyla mevlit toplantıları cem toplantılarına benzer şekilde uygulanmaktadır. Cem evinde değil de Nusayriler ya bir ziyaretin bahçesinde ya da mevliti okutacak şahsın evinde toplanmaktadırlar. Anadolu Alevisi kadınlı erkekli toplantı ve ibadet yaparken, Nusayrilerde kadın dinden uzak tutulmuştur. Nusayri kadınları dini toplantılara katılmadıkları gibi, sır bilgileri de öğrenememektedirler. Anadolu Alevileri dini toplantılarda müziği ibadetin bir parçası şeklinde kullanırken, Nusayrilikte ibadetin içinde müziğin yeri yoktur. Anadolu Aleviliği ile Nusayrilik arasındaki bir diğer fark da dini önderin Alevilerde "dede", Nusayrilerde "şeyh-şih" in olmasıdır. İsim farkı dışında pek önemli bir fark yoktur. İkisi de soydan gelmekte, evlada devir edilmektedir(ENGİN;2000:248). Nusayrilikte, Anadolu Aleviliğinde olduğu gibi "dar", "meydan", musahiplik", müzik olmadığı için "se-mah"da yoktur. (ULUÇAY;1993:58)

Batını ve Alevi öğretilere dayalı Nusayrilikte, ay ve güneş ile, mana-isim-bab kavramları, önemli kavramlardandır. Kimilerine göre Hz.Ali ayda, Hz.Muhammed güneşte oturmakta, kimileri de tam tersine inanmaktadırlar. Burada tartışma konusu olan ay ve güneş kavramının inanç içindeki yeridir. Hangisi daha önemli bir kozmik yerse orada Hz.Ali oturmaktadır. Mana-isim-bab kavramı da ayn-mim-sin ile simgelenmektedir. Ayn yücedir, ulaşılmayandır ve esastır yani Hz.Ali'dir. Mim isimdir, yani Hz.Muhammed'dir, bâb ise Selman-ı Farisi'dir. Tenasüh yani reankarnasyon(yeniden bedenlenme) Nusayriler arasında çok yaygın bir inançtır. Bunun Kur'an-ı Kerim'de de

yer aldığını söylemektedirler. Bu nedenle beş kişiden dördünün yeniden bedenlenme olayını ya kendi ya da bir yakını yaşamıştır. Hulul inancı, kabul edilmemekle birlikte, tecelli inancı kabul görmektedir(Uluçay:-:20). Hulul inancında Hz.Ali'nin Tanrı olduğu inancı vardır. Tanrı her yüzyılda farklı bir yüzle dünyaya gelmektedir. Habil,,Şit, Yusuf,Asef, Şem-un ve Ali Tanrının yüzleridir. Bu inanç sorulduğunda kabul edilmemekle birlikte, özel sohbetlerde bu inançta olanların olduğu belirtilmektedir(K5, K6, K9, K10, K18, K20, K22, K25, K30, K31, K32).

Ali'dir kün deyüp var etti canı
Eğer cism ile canı dü cihanı
Baka odur şeha ser cümle fani
Yürü insan isen sen şah'ı tanı
Nusayriyem nusayriyem nusayri
Ne ölmüşem, ne hod sağım ne sayrı (TÜRK;2001:134)

Virani'nin şiirinden alınan bu bölüm, Hz.Ali ve Tanrı kavramının nasıl birleştirildiğini, hatta Hz.Ali'nin Tanrı olduğunu söylemektedir. Hz.Ali'nin ölümsüzlüğüne inanıldığından Hıdır kavramı da bu inançla birleştirilmiştir. Hıdır'ın ölmezliği, başı darda olanlara yardım etmesi Hz.Ali ile Hıdır'ı inanç içinde birleştirmiştir. Bu nedenle Nusayrilerin yaşadıkları yerlerde sayısız Hıdır ziyareti bulunmaktadır. Tevil ve takiyye inancı da önemli özelliklerindedir. Tevil, Kur'an'ın ve İslami pratiklerin alegorik bir şekilde yorumlanmasıdır. Bu nedenle Nusayrilik Heteredoks bir inançtır. Takiyye ise zor ve sıkıntılı baskı dönemlerinde inançlarını gizleyerek başka bir inançtaymış gibi göstermektir(TÜRK;2001:134). Takiyye, Nusayriler tarafından inançları içinde olmadığı söylenmekle birlikte, yine özel sohbetlerde bunun yaygın olarak tarihin çeşitli dönemlerinde yapıldığı belirtilmektedir (K6,K7, K10, K11).

Adana Nusayrilerinde, doğum, düğün, erkelerde dini eğitim, özel gün ve bayramlarda uygulanan inanç ve pratikler şu şekildedir:

DOĞUM:

Hamileliğin son aylarına kadar çocuk için hazırlık yapmak iyi sayılmaktadır. Bu nedenle de genellikle 7. aydan sonra doğum hazırlıklarına başlanılmaktadır. Kadının ilk bebeğiye, bebeğin hazırlıkları daha çok anneye tarafından yapılmaktadır. Eğer cinsiyeti önceden tespit edilmişse doğumdan kısa bir süre önce, yoksa doğumun olduğu gün, çevrenin önemli hocalarından birine gidilerek ondan çocuk için isim alınmaktadır. Hoca, kitap açarak uygun olan bir iki ismi söyledikten sonra, bu isimlerden biri tercih edilerek çocuğa konmaktadır. Eğer aile isim tespit etmişse hocaya giderek bu ismin hayırlı olup olmadığı sorulmaktadır. Yine hoca kitap açarak ismin konulabileceğini ya da hayırlı görülmeyip başka bir ismin görüldüğünü söylemektedir. İnanca göre, hocanın önermediği ya da onaylamadığı isim konulan çocuklar çok ağlar hatta hastalanırlar. Sonuçta aileler yine hocaya giderek, çocuğun düzelmesi için hocanın önerdiği isimle , çocuğun ismini değiştirirler. Yörede yaygın olan çocuğun isminin ezanla kulağa okunması Adana Nusayrilerinde yoktur. Çok ağlayan, çok sık hastalanan çocukların nazara yatkin olduğuna inanıldığından da yine hocaya gidilerek muska yazdırılmaktadır. Bu muska, çocuğun yastığının üzerine asılmaktadır. Yine nazara iyi geldiğine inanılarak çocuğun ilk kakalı bezi, ev topraksa eşiğe gömülmeğe, değilse girişte herkesin üzerinden geçtiği bir yere halı, kilim gibi bir yaygının altına konulmaktadır. Çocuğu olmayan kadınlar, yöredeki bir ziyarete adakta bulunarak, çocukları olduğunda kız ya da erkek fark etmeden yedi yaşına kadar saçını kesmemekte, yedi yaşında ziyarete gidilerek kurban kesildikten sonra, çocuğun saçı kesilmekte ve ziyarete asılmaktadır. Bunun yanında arka arka ya çocuğu ölen kadın yeniden hamile kaldığında çevresinde tanıdığı, çocukları yaşayan tanıdığı bir kadına çocuğunu satacağını söyler, buna niyetlenir. Doğumla da çocuğu ona satar. Bu sanal bir satıştır aslında. Belli bir yaşa gelince de çocuğunu yeniden satın alır.

40 gün süren loğusalık döneminde al basmasından endişe edildiği için, evdeki bütün aynalar örtülmektedir. Kırkıncı günü loğusa kadın törenle kırk çıkarırken, loğusaya bakan ya da onu bu süre içinde ziyarete gelenler de kırk çıkarmaktadır. Yörede yaygın olan doğumdan sonra gelen misafire "kaynar" ikram etme, yakın zamanlarda az da olsa görülmekte, tatlı ise mutlaka dağıtılmaktadır. *(K1, K2, K3, K4, K5, K6, K7, K8, K9, K10, K11, K12, K13, K14, K15, K16, K20, K21)

ERKEK ÇOCUKLARDA DİNİ EĞİTİM:

Adana Nusayri hocalarının yazdıkları dini içerikli pek çok kitap bulunmakla birlikte, Nusayriliğin kendi iç ,sır sayılan bilgileri anlatan kitaplar bulunmamaktadır. Namaz ile ilgili kitaplar satılmamaktadır. Dini öğretiler de sadece erkek çocuklara verilmektedir. Bu nedenle dini eğitim sır öğretinin parçası olarak ritüel şeklinde hazırlanan bir törenle buluğ çağına gelmiş erkek Nusayrilere öğretilmektedir.

Adana Nusayrilerinin erkek çocukları, kendi kıldıkları namazın dualarını, pratiklerini, Nusayrilik öğretisinin içeriğini buluğ çağına geldiklerinde "Amca- Emmül Seyyit" dedikleri kişilerden öğrenmektedirler. Bu öğrenme sürece dayalı ve aşamalıdır. Erkek çocuk 14-15 yaşına geldiğinde, aile büyükleri sevip saydıkları, dini bilgisine güvendikleri bir erkeği, amca olarak belirlerler. Böylece üç aşamalı eğitim sürecinin ilk aşaması başlamış olur. Bundan sonra, ailenin ve çevrelerinin erkek büyüklerini davet ederek bir dini toplantı düzenlerler. Bu toplantının başlangıcında, kurban kesilmektedir. Kesilen kurbanın kanı da iz kalacak şekilde eğitime başlayacak gencin alınına sürülmektedir. Bu ilk toplantıda çocuğa ilk dini bilgiler verilir. Bu bilgiler verilmeden önce aileden kefalet alınır ve çocuğa öğreneceği bilgileri annesi, kız kardeşi, ilerde eşi, kız çocukları dahil olmak üzere Nusayri bile olsa hiçbir kadına ve Nusayri olmayan hiç kimseye açıklamayacağı konusunda söz alınır. Buna ilk yemin töreni de denilebilir. Yeminden sonra çocuğa ilk dini bilgi olan Haydari kolunda 4, Kilazi kolunda 5 olan simgesel açıdan kutsal kelimeler öğretilir. Bu öğretilen kelimelerin her birinin, derin bir anlamı vardır. Bunu öğrenen genç başı sıkıştığında, bunaldığında, yeni bir işe başlarken bu kelimeyi kullanıp, manevi olarak işlerinin kolaylaşmasını sağlayacağı gibi, Nusayri olup olmayana da bu şifre kelimelerle tanıyabilmektedir. Bir inanca göre bu sır kelimeler Emeviler devrinde çok eziyet çeken Nusayrilerin kendilerini korumak, saklamak ve tanımak amacıyla ilk kez kullanmaya başlamışlar ve günümüze kadar da taşımışlardır. Yemin töreninden sonra erkekler topluca namaz kılmakta, namaz sonrasında da yine topluca kesilen kurbandan hazırlanan yemeği yemektirler.

Bu ilk dini tanıma amacıyla yapılan mevlitten, belirli bir süre geçtikten sonra, ikinci bir mevlit yapılır. Yine kurban kesilir, bu kurbanla yemek yapılır, yine erkekler tarafından namaz kılınır. Bu ikinci toplantıda gence yeni dini bilgiler öğretilir, bu bilgilerin öğretimine geçilmeden çocuğu tanıyanlar-

dan kefalet istenmektedir. Bu dönemde öğretilen bilgiler, Nusayri geleneksel inanç pratikleri, sakıncalı olan ya da yapılması gereken belirli dönemlerdeki davranışlar, yenmesi sakıncalı olan yiyecekler olduğu gibi en önemlisi Hz. Ali inancının ne olduğu, kutsal sayılan kişilerin isimleri ile lanetli sayılan kişilerin isimleridir (TÜRK; 2001: 136). Nusayrilikte bazı isimler lanetli olduğu için, örneğin Ömer, Bekir, Osman gibi bunlar çocuklara isim olarak konulmazlar. Ardından üçüncü toplantı yapılmaktadır. Birinci ve ikinci toplantıda (mevlit) olduğu gibi, yine kurban kesilmekte bu kurbanla yemek yapılmakta ve erkekler namaz kılmaktadır. Üçüncü toplantının sonunda eğitim alacak genç amca ile beraber, amcanın evine gitmektedir. Amca, talebesi olan çocuğa hemen her Nusayrinin evinde olan Kitab el-Mecmu'a da yer alan 16 sureyi tek tek yazdırarak, ezberleterek öğretmektedir. Bunun yanında değişik konularda dini öğretiler, gelenek, görenek, Nusayrilik tarihçesi, önemli dini kişilerin hakkında bilgi verdiği gibi, namazın gereklerini de aktarmaktadır.

Cemaate kabul edilmek anlamını da taşıyan bu dini eğitim süreci ritüel ve simgesel törenler üçlemesiyle yapılmaktadır. Oldukça masraflı da olan bu törenleri durumu iyi olmayan ailelerde seçilen amca ya da hoca da üstlenilmektedir. Konu komşudan kefalet alınan ilk aşamadaki toplantıya "meşvret cemiyeti" denmektedir. Aileden kefalet alındığı ikinci toplantıya da "melik cemiyeti" denmektedir. Üçüncü aşamada ise eğitimin önemli bölümünü tamamladığı için toplumun karşısına çıkarılan genç mihenk taşına vurulmaktadır. Bu nedenle de sonuçta cemaatten kefalet alınmaktadır. Son toplantıda "nakip" ve "necip" diye anılan kişilerin sağında ve solunda on ikişer kişi yer alarak toplam 24 kişiyle genç imamın huzuruna çıkmaktadır. Burada nefis terbiyesini gerçekleştirmiş, belli pratikleri ve bilgileri öğrenmiş gence hırka giydirilmekte, sembolik içecek veya içki ya da taze sıkılmış üzüm suyu sunulmaktadır. Her toplantı sır saklama konusunda alınan sözle son bulmaktadır (BULUT; 2001: 100).

Nusayri inancında namazın yeri ve vakti yoktur. Yolda yürürken, bahçede dolaşırken, kısaca Tanrı'ya yakın olunacağını hissedilen her an kible, secade, secde, rüku, ezan gibi kavramlar olmadan da namaz kılınabilmektedir. En önemli koşul abdestli olmaktır. Eğitim alan genç bu namazda okunacak dualar kadar, neden o dualar, neden cami, ezan gibi kavramlar olmadan da namaz kılınabileceği konusunda bilgiler almaktadır. Genç, amca yanında bü-

tün bu bilgileri aldıktan sonra, amca tarafından babaya teslim edilmektedir. Amca evinde geçen eğitim sürecinin belli bir gün sayısı yoktur. Gencin başarısına göre bir hafta da olabilmektedir on beş gün de. Genel kabul gören gencin amcanın evinde kalmasıdır. Çok ender olarak, gencin son eğitim süresinde amca evinde kalmadığı da olmaktadır. Üç aşamayı başarıyla tamamlayan genç, o günden sonra, cemaatin üyesi bir yetişkin olarak kabul edilir. Gencin genelde 14-15 yaşında olmasına özen gösterilmektedir. Fakat gencin yaşı koşullara ve yaşanılan yere göre değişebilmektedir. Nusayrilerin yoğun olarak yaşadığı mahallede bulunan gencin olgunluğuna aile karar verirse, eğitim 12 yaşına kadar indiği gibi, yurt dışında yaşayan, uzun süre Türkiye’de bulunmayan bir genç için de 20-25’e kadar da çıkabilmektedir. Amca ise genelde aileye kan bağı ile yakın olmayan, dini bilgisi kuvvetli kişilerden seçildiği gibi, çok ender olarak çocuğun gerçek amcası ya da baba tarafından yakınlarından biri de seçilebilmektedir. Fakat seçilen amcanın, anne tarafından kan bağıının olmamasına dikkat edilmektedir. Amca, genç için babaya eş değerde tutulmaktadır. Bu nedenle amcanın kızıyla kardeş sayıldığı için evlenilmez. Gencin alacağı önemli kararlarda amcanın da düşüncesi alınır. Genç evlenirken amca, baba ile hemen hemen aynı sorumlulukları taşır. Bütün bunlar gençle, amca arasında manevi bir akrabalık bağı oluşturmakta, miras ya da benzeri maddi yükümlülükler içermemektedir. (K22, K23, K24, K25, K26, K28, K29, K30, K31, K32, K33)

EVLİLİK:

Evlilik törenleri, Adana Nusayrilerinin geleneklerinin en zengin bölümlerinden birini oluşturmaktadır. Evliliğin ilk aşaması oğlan evinin kız evine, kız istemeye gitmesi ile başlamaktadır. Bu ilk ziyaret yapılmadan önce, oğlan tarafı kız ve ailesi hakkında detaylı araştırmayı yapmıştır. İstemeye genelde akşam aile büyükleri ile gidilir. Burada aile büyüklerinden birisi vekil tayin edilerek , geleneksel olarak "Allah'ın emri, Peygamber'in kavli ile kızımızı oğlumuz istiyoruz." Diyerek geliş niyetlerini açıklarlar. Bu ilk istemede kız evinin evliliğe rızası olsa bile olumlu yanıt verilmez. Yakın zamana kadar, oğlan evinin en az üç kez kızın kapısını aşındırması gerekirmiş. Günümüzde düşünmek için süre istenmektedir. Düşünmek için istenen süre içinde kızın ailesi de, oğlan ve ailesi hakkında detaylı araştırma yapmaktadır. Oğlanın iş durumu, karakteri, ailenin ekonomik durumu, ahlaki durumu araş-

tırılırken, dini yönden de araştırma yapılmaktadır. Sünnî olup olmadığı, Nusayri ise hangi koldan olduğu araştırılmaktadır. Yakın zamana kadar Sünnîlerle evlilik hiç onaylanmazken , Nusayri olsa bile hangi koldan Haydari mi Kilazi mi buna da dikkat edilmekteymiş. Günümüzde Sünnî olmaması tercih edilirken, Sünnî olsa da pek fazla karşı çıkılmamaktadır. Nusayrilikte hangi koldan olduğu ise çok fazla önem taşımamaktadır. Asıl araştırılan konu, evlenecek gençlerin ve ailelerinin ahlak anlayışları ile ekonomik durumları olmaktadır. Evlenecek gencin işinin olması ve evlendiğinde gelini kendi sahip olduğu eve indirmesi, yani gencin ev sahibi olması önem taşımaktadır.

Tekrar bir araya gelen aileler bu defa, evlilikte hangi tarafın ne alacağı konusunda karar vermektedirler. Eskiden "mekli" denilen kızın kardeşine harçlık ya da "mehir" denilen kıza altın da bu konuşmanın içinde yer alırken, günümüzde mekli ortadan kalkmıştır. Kıza alınacak altın konusu ise hala varlığını sürdürmektedir. Nusayrilere düğün için oğlan evinden talep edilen maddi şeylerin tamamı, kızın çeyizi için harcanmaktadır. İki ailenin, gençlerin evlenmelerinde sakınca olmadığına karar vermesinden sonra "söz kesilir". Buna küçük nişan ya da "akit" denmektedir. Söz kesiminde bulunan bir hoca "fatiha" okumaktadır. Bu iki gencin beraberliğinin dini olarak da ilk onay anlamına gelmektedir. Aynı zamanda kızla oğlanın dini açıdan birbirine helal olduğunu da göstermektedir.

Söz ile nişan arası fazla uzatılmamaktadır. Söz kesiminden birkaç gün sonra bir akşam oğlan tarafı, kız tarafına ziyarete geleceklerini haber verirler. Kızın ailesi de genelde bu gelişler yemekli olduğu için ev uygunsuzsa bahçeye geniş masalar hazırlarlar. Çok zengin yemek ve meze çeşitleri yapılır. Ana yemek o gün kesilen koçtan yapılan kebaptır. İçkili olan bu yemekli ziyarette erkek tarafından biri, yemek sonrası bir tepsi gezdirir ya da havlu tutar. Bunun içine yemeğe katılmış kişiler güçleri ölçüsünde para atarlar. Bu toplanan paralar nişan harcaması için kullanılır. Eğer söz günü, nişan tarihi belirlenmemişse, o akşam nişan tarihi de belirlenir.

Nişan, köylerde gündüz yemekli, içkili olduğu gibi, günümüzde en yaygın şekil, akşam düğün salonunda olmasıdır. Nişanda, söz kesimi sırasında belirlenen altınlar geline takılır. Nişanın bir hafta sonrasında, erkek tarafı yeniden kız evine akşam yemeğine gideceğini haber verir. Yine aynı şekilde, genelde 50-60 kişilik bir grupta kız evine yemekli olarak gidilir. Yine yemek sonunda erkek tarafından güçleri ölçüsünde para verilmektedir. Nişan ile dü-

ğün arasındaki tarih uzunsa , oğlan evi kalabalık grup halinde kız evine birkaç defa daha gider ve para verirler. Ramazan ve Kurban Bayramı, gitmek için tercih edilen zamanlardır. Bu yemeklerde toplanan paralar, kızın çeyizinin önemli bir bölümünü almaya yetecek miktardadır.

Evliliğin en önemli geleneksel bölümü, düğün öncesi ve sonrası yapılan uygulamalardır. Düğünden bir hafta önce oğlan evi kamyonlar, arabalar ve davul zurna ile kızın evine çeyiz almaya gelirler. Bu çeyiz alımı öncesi kız evinde oynanır, çeyiz çıkarken kız evinden biri sandığa oturur vermemeye direnir. Amaç bahşış almaktır. Kaynanadan bahşışini aldıktan sonra da sandığın üzerinden kalkar. Çeyiz kamyonlara yüklenip, davul zurna eşliğinde şehirde gezdirilir. Baraj gölüne gelip bir süre burada da eğlenildikten sonra, genç çiftin yeni evine gidilerek, çeyiz yerleştirilir. Bu yerleştirme işlemine kızın annesi ve dul kadınlar karışmazlar. Çeyizin serilmesinden sonra, erkek tarafı orada bulunanlara yemek yedirir.

Yaklaşık olarak düğüne bir hafta kala imam nikahı kıyılır. İmam nikahının kıyılacağı gün ve saat, kız ve oğlanın anne ve babasının dışında kimse tarafından bilinmez. Kız ve oğlanın vekilleri ve iki de yakınları ile hocaya gidilerek nikah kıydırılır. Nikahın kıyılacağı gün ve saati gelin ve damat da bilmez. Nikahın kıyılmasından sonra, kız ve oğlana "nikahın hayırlı olsun" diye tebrik ederek, dinen evlendikleri söylenir. Hiç kimseye söylenmeme nedeni, tam nikah kıyılırken kötü niyetli birinin oğlanın erkekliğinin bağlanması için ipe düğüm atacağı ve nazar degeceği endişesidir.

Düğünden iki gün önce "kız hamamı" yapılır. Kız hamamında kız ve oğlanın kadın yakınları hamama giderek, darbuka eşliğinde oynayıp, kebab yiyerek eğlenip yıkanır. Eskiden bunun üç gün sürdüğü de olmuştum, günümüzde bir günde yapılmaktadır. Oğlan hamamı, genelde düğün gününün sabahında, kız hamamında olduğu gibi yemekli yapılmaktadır. Burada bir de içki vardır. Yine oyun ve eğlence oğlan hamamında da yapılmaktadır. Kız hamamının ertesi günü "kız kınası"dır. Eskiden bir gün kız, bir gün erkek kınası yapılırmış ama günümüzde ikisi bir yapılmakta bu nedenle de kına, kızın evinde olmaktadır. Ev uygun değilse, eve yakın geniş bir alanda bahçe, sokak gibi bir yerde yapılır. Kınada gelin özel kınalık giymektedir, bu gelinlikle beraber yaptırılan abiye bir gece elbisesidir. Davul zurna ya da orkestra getirilir, ekonomik duruma göre yemekli, içkili olabileceği gibi, bunlar olmadan da olabilmektedir. Gelin ve damat kendilerine ayrılan yerlere otururlar,

müzik devamlı oyun havası çalar. Kınada özellikle çalınan müzik halaydır. Kız ve erkek yakınları kol kola girerek 30-40 kişilik tek bir halay grubu oluşturarak iç içe daireler şeklinde halay çekerler. Ardından kız ortaya otur-
tularak, yüzüne kırmızı bir örtü örtülür. Bu sırada kadınlar ve erkekler tarafın-
dan söylenen acıklı türkülerle gelin ağlatılır. Gelin ağlatma için türküler söy-
lenirken, kızın bekar arkadaşları etrafını çevirirler. Grubun başında genç bir
kız vardır. Elinde ceviz büyüklüğünde yoğrulmuş kına parçalarının konduğu,
üzeri reyhan ve murt dalı ile süslenmiş, yanar mumlar konulmuş tepsi tut-
maktadır. Gelinin etrafı çevrildikten sonra, müzik biraz daha ritmik olmaya
başlar, gençlerden birisi oynayarak gelir ve geline para gösterir, kendisiyle
evlenmesini işaretleyerek oynayarak anlatır. Gelin kabul etmem anlamında omuz
silker, bir başkası başka bir değerli şey teklif eder gelin yine kabul etmez.
Birkaç genç tarafından oynayarak yapılan bu gösterinin sonunda damat elin-
de çiçekle gelir, geline verir ve gelin de çiçeği alır. Bu, damadı kabul ettiğini
göstermektedir. Bu sırada etrafta kuvvetli zılgıtlar çalınır. Yeniden gelin
ve damat yan yana oturtulur, gelinin başında hala kırmızı örtü vardır. Çerçi-
lerde özel olarak satılan, huni şeklinde, kırmızı kağıda süslü bir şekilde sarıl-
mış kına şekeri, yine zılgıtlar eşliğinde ortaya getirilir. Bu şeker, gelinle da-
madın başında havan eli ile bir yandan zılgıt bir yandan dua eşliğinde kırıl-
ır. Kırılan şekerden kopan parçalar orada bulunan bekarlara dağıtılır. Bir
miktar da düğün gecesini suda eritip, şerbet yaparak içmeleri için gelin ve da-
mada ayrılmaktadır. Evli ve mutlu bir çift, gelinle damadın yanına gelerek
yoğrulmuş kınayı (bu kına iyi renk versin diye çoğu zaman rakı ile yoğrul-
maktadır) gelin ve damadın serçe parmağına iyice sürdükten sonra, üzerine
kağıt para sararak, kırmızı bir mendil ile üzeri bağlanmaktadır. Genelde ser-
çe parmağına yakılmakla birlikte avucunun içine yakıldığı da görülmektedir. Ge-
lin ve damadın kınalı parmaklarının üzerine sarılan para, evlendikten sonra
kapıya gelen ilk dilenciye, eve dua ve bereket getirmesi için verilmektedir.
Kına yakımından sonra gelin ve damat karşılıklı oynatılmaktadır. Etraftaki-
ler oynayan gençlerin üzerine para atarlar, ardından kızın anne ve babası,
sonra oğlanın anne ve babası oynatılır. Yine aynı şekilde oynayanların üzeri-
ne para atılmaktadır. Kına gece geç saatlere kadar sürebilmektedir. Kınada
çerez dağıtılması yörede yaygın bir gelenekken, Nusayrilerde son yıllarda
çok ender olarak rastlanılmaktadır. Yemekli değilse eğer, kınada sadece kına
dağıtılmaktadır.

Düğün gününün sabahı, kız ve oğlan evinde çok erken saatlerde başlamaktadır. Her iki aile de düğün telaşı içindedir. Oğlan evi, "oğlan hamamı"na gitmek için gelecek misafirlere ikram edilecek yemeği hazırlarlar. Bu yemek genellikle mantının bir çeşidi olan "tatar"dır. Kız evinden kuaföre gidecek kişiler, önceden randevu alınmış kuaföre, kalabalık bir grup olarak giderler. Gelin, kuaförde hazırlanıp gelinliğini giyer. Ayakkabısının içine para konur, altına da bekarların ismi yazılır. Günümüzde düğünler salonda yapıldığı için damat hamam sonrası damat traşını olup, üzerini değiştirip damatlıklarını giyer, sonra kuaföre giderek gelini alır. Yakın arkadaş ve akrabalarla birlikte, salona giderler ve düğün başlar. Eğlenceli bir şekilde süren düğünün sonuna doğru kuşak merasimi olur. Gelinin erkek kardeşleri, eğer erkek kardeşi yoksa erkek kuzenleri, kırmızı kuşağı üç kez dua eşliğinde gelinin belinden çevirdikten sonra bağlarlar. Erkek kardeş çoksa, her biri aynı şekilde farklı renkte bir kuşak bağlar.

Düğünün bitiminde gelin ve damat kalabalık bir grupla beraber yeni evlerine gelirler. Burada onları, eve erken gelmiş bir başka grup karşılar. Kalabalığın neredeyse tamamı, erkek tarafındandır. Kayınbaba, gençlerin ayağının yanında koç kurban eder. Kesilen kurbanın kanını alınlarına sürer, gelin ve damat dualar eşliğinde kurbanın üzerinden atlatılır. Kaynana gelin ve damadı eşikte bekletir. Yumuşak kıvamda hazırlanmış hamuru, önce gelinin eline vererek kapının üzerine yapıştırmasını ister. Ardında da damat bu hamurdan alarak kapını üzerine yapıştırır. Ayakta ve kapıda bekleyen gelin ve damada kınada kırılmış şekerden ayrılmış olan bir miktarla şerbet yapılır. Kaynana bir bardakta yaptığı şerbeti önce geline içirir, sonra damat gelinin elinden alarak bardaktaki şerbeti bitirir. Gelinin ayakkabısının içine konulmuş para da bir erkek çocuk tarafından çıkarılıp alındıktan sonra, gelin ve damat dua ve zılgıt eşliğinde gerdek odasına girerler. Bu ritüel şeklinde yapılan gelin karşılamadaki pratiklerin her biri bir batıl inancın yansımasıdır. Kurban nazardan ve kötü güçlerden korunmak, hamur evin bereketinin olması, şerbet ağız tatlılığı gelin kaynana ve damadın iyi geçinmesi, paranın erkek çocuk tarafından alınması da gelinin hayırlı bir oğlunun olması içindir.

Gelin ve damadın gerdek odasına girmesinden sonra, kapıda kaynana ve kız tarafından bir kadın beklemeye başlarlar. Gençler odadayken dışarıda bekleyen kalabalık da kesilen koçu kebab yapacak şekilde hazırlarlar. Bir

yandan mangal yakılır, bir yandan salata ve mezeler hazırlanır böylece içkili bir ziyafet şeklinde yemekler yenmeye başlanır. Gelin ve damat gerdek odasında bir süre kaldıktan sonra, gelin odadan çıkar, kaynana ve bekleyen diğer kadın çarşafı gördükten sonra gelini banyoya götürerek yıkarlar. Suyu kızın yakını döker, gelini kaynana dua ederek yıkar ve boy abdesti aldırır. Kaynananın gelini yıkama nedeni gelin ve kaynana arasında sır kalmaması, ilişkinin iyi olması ve gelinin doğumlarının kolay olması içindir. Gelin banyodan çıktıktan sonra, kaynana ve diğer kadın tarafından giydirilir, bu gündelik bir giysidir. Bu sırada damat banyo yapar, boy abdesti alır ve hazırlanır. Bu hazırlıklar bitince, gelin ve damat iki kadının eşliğinde kalabalığın içine yine dua ve zılgıtlarla çıkarılır. Gelin ve damat sırayla orada bulunan büyüklerin ellerini öpüp hayır dualarını alırlar. Ardından orada bulunanlarla yemeğe katılır, kebab yerler. Sabaha karşı yeniden misafirler gidince odalarına çekilirler.

Düğünden bir iki gün sonra "duvak" yapılır. Duvak yapılmadan önce, kız evinden birkaç kadın bir tepsi baklava alarak gelinin evine gelir. Bu kızın durumunu görmek olduğu kadar, duvak günü için yardım edilecek bir şey olup olmadığını da öğrenmek içindir. Kimi aileler, duvak için gün belirledikten sonra çağrı yaparken öğleden sonra gibi yuvarlak bir saat söylerler. Nusayriiler arasında hoca çağırıp duvakta mevlit okutmak yaygın olmadığından, kesin bir saat söylenmemektedir. Duvak günün önemli bir özelliği, bütün çeyizin görülebilecek şekilde sergilenmesi ve o gün için tencerelerce sarımsaklı köfte yapılmasıdır. Duvak günü gelin evine gelen misafirlere, evi gezip, çeyizi gördükten sonra, birer tabak sarımsaklı köfte ikram edilmektedir. Bu köftelerden birkaç tanesi de gelin yatağının altına atılmaktadır. Bunun nedeni evliliğin çocuklu sürmesi içindir. Misafirlerin gelişi ve sarımsaklı köfte ikramı akşam saatlerine kadar sürmektedir. Az da olsa bazı aileler duvak günü hoca çağırarak mevlit okutmaktadırlar. Bu nedenle gelecek kişileri çağırırken belli bir saat söylerler. Belirlenen saatte mevlit okutulmakta, mevlit sonrası misafirlere ev gezdirilip çeyiz gösterilmektedir. Bundan sonra da misafirlere ikramda bulunmaktadır. Adana şehir merkezindeki Karşıyaka Mahallesi'nde sarımsaklı köfte, Mıdık, Hadırlı Mahalleleri'nde de tatar ikram edilmektedir.

Eskiden gelinler duvak günü, normal elbiselerinin üzerine duvak takarak misafirleri karşılarlarmış. Günümüzde gelinliğini düğünündeki gibi giyip, mevlit sırasında yüzüne kırmızı örtü örten gelinler görülmektedir. Mıdık, Hardırlı Mahalleleri'nde mevlit okunurken gelinin yüzünü kırmızı örtü ile örtmektedirler. Mevlidin sonunda bir kız bir erkek çocuğa birer oklava verilerek gelinin duvağının kaçırılması istenmektedir. Duvağı kaçıran çocuklardan, duvak kimde kalırsa, gelinin ilk çocuğunun o cinsiyette olacağına inanılmaktadır. Yüz açma olayından sonra, gelin üzerini değiştirmekte, günlük bir giysi giyerek misafirlerin yanına gelmektedir. Duvak günün bir özelliği de gelinin bohça çıkarmasıdır. Gelin, damat tarafının yakınlarına bütçesi ölçüsünde hediyeler almıştır. Bunlar genellikle örülmüş hırka, yelek, elbiselik kumaş, iç çamaşırı, eşarp gibi giyecek eşyalarıdır. Kaynana, kayınbaba, görümce, kayın varsa dede ve nineye çeşitli giyecek eşyaları da bu bohçanın içine konur. Hediyeğin ağırlığını kaynanaya hazırlananlar oluşturur. İsteğe göre, amca hanımlarına, amca ve teyzelere de hediye konabilmektedir. Bunlar nakışlı bir bohçaya sarılı olarak getirilir ve gelin tarafından kaynanaya verilir. Kaynana da bohçayı misafirlerin yanında açar. Bohça tek tek hazırlanabileceği gibi bütün hediyeler tek bir bohçaya konarak da hazırlanabilmektedir. Gelen misafirlerden düğünde takı ya da para takmayan varsa onlar da bütçeleri ölçüsünde, düğün hediyelerini duvak günü verirler.

Gelin yedi gün annesinin evine gitmez. Bir hafta sonra, gelin ve damat kızın ailesini ziyarete giderler. Bu ziyaret büyük bir tören şeklindedir. Kız evi çeşit çeşit yemek yapar, gelin ve damada da büyük bir hediye alırlar. Bu altın olabileceği gibi ev, arsa, tarla, bahçe de olabilmektedir. Gelinin ailesinin evine düğünden sonra yaptığı ilk ziyarete "reddil-ıcar" Türkçe'si ayak dönmesi denmektedir. Kızın ailesinin yemek davetinden sonra eğer oğlanın ailesi daha önce davet etmemişse, birkaç gün sonra da onlar davet ederler. Bu kız evinin daveti gibi hediyeği olmaz. Genelde oğlan kendi ailesinin bahçesine ya da evin üzerine ev yaptırdığı için düğün sonrası zaten yemek beraber yenmektedir. Bu nedenle, özel bir davet yapılmayabilir. Kız evinin davetinden sonra gelin ve damadın yakınlarının yemeğe çağırılmaları başlar. Her yemek daveti kalabalık gruplarla ve çok çeşitli yemeklerle ziyafet biçiminde yapılmaktadır. (K1, K2, K3, K4, K5, K6, K7, K8, K9, K10, K11, K12, K13, K14, K15, K16, K20, K21, K25, K27, K28, K30, K32)

BAYRAMLAR :

Sünni inanç içinde farz olan bazı ibadet pratikleri, Nusayriler içinde farz olmayabilmektedir. Örneğin Hacca gitmek Nusayriler için zorunlu değildir. Gitmek isteyen, durumu uygun olan gitmektedir. Zekât ve kelime-i şahadet ise hak bilinmektedir. Abdest, kadın ve erkek her Nusayrinin dikkat ettiği bir pratiktir. Namaz ise hak bilinmekle birlikte, batinî namaz şekli tercih edilmektedir. Mekan ve zaman kavramı önem taşımadan kişi namazını uygun haldeyken kılabilir. Genel inanca göre, her yer kabledir, her yer Kabe'dir. Allah zamandan ve mekandan ayrıcalıklı tutulduğu için de belli bir zaman ve mekan aramak gereksizdir. Bu nedenle belirli bir yöne dönmeden, belirli saatler beklenmeden de Allah'a ibadet edilebilmektedir. Yine de günün ilk namazının sabah erken saatte kılınmasına dikkat edilmektedir. Kişi namazda secde, rüku olmadığı için bahçede veya evinde dolaşırken, dolmuşta giderken, boş ve uygun bir anında kılabilir. Cemaat namazları ise özel günlerde ve bayramlarda kılınmaktadır. Nusayrilerde bayram kutlamak ise en önemli dini görevlerdendir, farzdır. Bütün dini günler bayram olarak kutlanmakta, her bayrama da gereken önem ve özen gösterilmektedir. Yıl içerisinde 102 tane bayram vardır. Hemen her bayramda kurban kesilmektedir. Bunların içinde daha önemli sayılan bayramlarda kesilen hayvan sayısı 20-30 civarındadır. Bu bayramlardan bazıları her yıl hep aynı tarihte kutlanırken, bazıları kameri takvim esas alınarak on gün geriye gelmektedir. Bazı bayramlar da belli bir tarih belirlenmeden, uygun zamanlarda yapıp, kutlanmaktadır.

Bayramların büyük bir çoğunluğu, özel gün başka bir deyişle dini bakımdan önemli bir gün niteliğindedir. Bu özel günlerin tamamı bayram olarak nitelendirilmektedir. Her dini gün, dini toplantılarla, cemaat namazlarıyla, kesilen kurbanla yapılan yemeklerin ve kurban etinin dağıtılmasıyla kutlanmaktadır. Mahalli veya şahsi olan dini günler "namaz" olarak da isimlendirilmektedir. Bütün dini günlerde, birkaç gün önceden başlayan törensel nitelikteki temizlik vardır. Bayram olarak kutlanan günlerde, bayramın hazırlığı dışında hiçbir ev işi yapılmaz. Kutlanan Nusayri bayramları içinde en önemlisi olan "Gadir Bayramı-İyde'l-Gadir" de kadın erkek bütün Nusayrilerde hayat durmaktadır. Bayramlaşmanın ve namaz kılmanın dışında hiçbir iş yapılmamaktadır. Kutlanan bütün bayramlarda ortak özellik, erkeklerin kıldığı toplu namaz olduğu kadar, bununla paralel yapılan kurban kesimi ve

kurban etiyle yapılan yemektir. Özel günler, yanında yapılacak bir yemeği de beraberinde getirmektedir. Her özel günde mevlit, yani toplu namaz kılınmaktadır. Bu namaz öncesi de mutlaka, sayısı yapılan bayramın özelliğine göre değişiklik gösteren, kurbanlar kesilmektedir. Bu kurban etiyle de namaz sonrası dağıtılmak üzere namaz çorbası "hırise" yapılmaktadır. Bazen de bu etli pilav şeklindedir. Bunun yanında, o bayrama ya da güne özel yapılan yemek veya tatlı da vardır. Sütlaç, karakuş, mileytüt bu tatlılardan birkaçıdır. Bazı özel günlerin, namaz kılmanın dışında yapılan özel pratikleri de vardır. Denize, nehre girmek, başa zeytin dalı takmak, dama yağmur suyu toplamak için tas ve yıkanmak için sabun koymak, yumurta tokuşturmak bu geleneksel davranışlardan bazılarıdır. (K1, K2, K3, K4, K5, K6, K7, K8, K9, K10, K11, K12, K13, K14, K15, K16, K20, K21, K22, K23, K24, K25, K26, K28, K29, K30, K31, K32, K33)

Özel günleri ya da bayramları yapılış tarihine göre gruplandırdığımızda,

1. Yapılış ve kutlanış tarihi sabit olup her yıl aynı günde kutlanan bayramlar:

Leylet Milad İsa : 6 Ocak

İyde'l Essene: 14 Ocak

İyde'l Kıddes: 19 ocak

İyde'l 17 (Nevruz): 30 Mart

İyde'l Aşur : 14 Nisan

İyde'l Errabi': 17 Nisan

İyde'l Ennis (Nevruz): 26 Nisan

İyde'l Hübüb Errih : 14 Mayıs

İyde'l Nahar Abyad : 17 Haziran

İyde'l Havvariyyün : 14 Temmuz

Evvel Temmuz : 14 Temmuz

Evvel Eylül : 14 Eylül

İyde'l Şem-ün Essafa : 14 Eylül

İyde'l Essalib : 27 Eylül

İyde'l Mirac : 12 Ekim

Miled Meryem : 18 Ekim
Nuzul el-Vahy : 18 Ekim
Mevlid el-Mühdi : 24 Ekim
Leylet Şaban : 30 Ekim
Mevlid Cafer es-Sadık : 22 Kasım
Leylet 17 : 1 Aralık
Leylet 19 : 3 Aralık
Leylet 21 : 5 Aralık
Leylet 23 : 7 Aralık
Leylet 27 : 11 Aralık
El Bırbara : 17 Aralık
İyde'l İbrahim el-Halil : 31 Aralık

2. Kamerî takvime göre ayarlanıp, her yıl bir önceki yıla göre on gün önce kutlanan bayramlar: (Bayramlarla ilgili aşağıda verilecek tarihler 2001 yılına aittir)

Maktel el-Atfal : 11 Ocak
Evvel zil-Kâde : 24 Ocak
Nüzül ez-zebur li-Davud : 27 Ocak
Hacc Meryem : 1 Şubat
Nüzül el-Vahy li-Muhammed : 9 Şubat
İyde'l Dühül el-Mesih fi'l Heykel : 15 Şubat
İyde'l Nahaî Abyad : 17 Şubat
Tenebbe Muhammed : 22 Şubat
Miled İbrahim el-Halil : 23 Şubat
Hitab Selman el-Farisi : 24 Şubat
Nâ-ca Zekeriyye Rabbeh : 25 Şubat
İyde'l İrtifa İsa : 27 Şubat
Teb Allah Ala Davud : 1 Mart
Hitab Muhammed el-Bakır : 3 Mart
İyde'l Adha: 4 Mart

Leylet el- Cumua : 9 Mart
Veladet Muhammed el-Cevved : 10 Mart
Iyde'1 el-Gadir : 12 Mart
Iyde'1 Essinden : 13 Mart
Iyde'1 Essefineh : 14 Mart
Iyde'1 el-Mubahelah : 15 Mart
Iyde'1 Essebin : 22 Mart
Nahar Abyad : 22 Mart
Iyde'1 el-Fireş : 23 Mart
Iyde'1 Ennebi Eyyüb : 6 Nisan
Iyde'1 Eşşi'nini Zuhur Şamun : 12 Nisan
Iyde'1 Gaybet el-Kazım : 16 Nisan
Sukut Enhicim Bidar Haydara : 21 Nisan
Teklim İsa Fil'Mehd : 24 nisan
Gaybet el-Hasan İbin Ali : 1 Mayıs
Büşaret Zekerriyye bi Yahya : 20 Mayıs
Gaybet el-Askeri : 21 Mayıs
İrtifa İsa : 28 Mayıs
Viladet Fatimeh : 28 Mayıs
Iyde'1 et-Tasi : 30 Mayıs
Maktel Dillel : 30 Mayıs
Iyde'1 Mevlid Ennebi : 2 Haziran
Hac Astab el-Kehf : 6 Haziran
İttisal Muhammed bi-Hatice : 6 Haziran
Zuhur Ennebi Hazkil : 14 Haziran
Iyde'1 Eşşuhada : 16 Haziran
Zuhur Mevlana Ali : 27 Haziran
Mevlid Muhammed el-Bakır : 8 Temmuz
Evvel Cemazi Evvel : 20 Temmuz
Hac Süleymen İbin Davud : 22 Temmuz

Iyde'l Hicret Seyyidine Muhammed : 27 Temmuz
Iyde'l Nübüvvet el-Yes : 17 Ağustos
Iyde'l Ettecelli : 19 Ağustos
Zuhur el-Mesih Fil Ard : 20 Ağustos
Iyde'l Süleyma İbin Davud : 21 Ağustos
Iyde'l Münacet Meryem : 25 Ağustos
Mevlid el-Kazım : 3 Ağustos
İttisal Ali bi-Fatime . 1 Eylül
Huruc Yunus Min Batın Elhut : 2 Ekim
Iyde'l Buşaret Zekeriyye bi-Yahya : 6 Ekim
Nuzul Etevevrat : 11 Ekim
İyde'l Nahar Abyad : 13 Ekim
Evvel Teşrin : 14 Ekim
Iyde'l Zuhur Adem : 14 Ekim
Iyde'l Ashab el-Keyf : 17 Ekim
Mevlid el-Hasan İbin Ali : 19 Ekim
Iyde'l Seyyidine Mikail : 22 Ekim
Iyde'l Mihrican : 29 Ekim
Hilek Firavn : 9 Kasım
Iydel Necet Musa : 13 Kasım
Leylet Evvel Ramazan : 15 Kasım
Buşaret Zekeriyye bi-Yahya : 19 Kasım
Iyde'l Yuhanne Fimm Ezzeheb : 23 Kasım
Nübüvvet Muhammed : 28 Kasım
Veladet el-Askeri : 29 Kasım
İctima Yakub bi-Yusuf : 15 Aralık
Iyde'l Fatır : 15 Aralık
Buşaret Meryem bi-İsa : 18 Aralık
Mevlid Ali Rida : 20 Aralık

3. Yöre ya da şahısların uygun durumuna göre belli bir tarihi olmadan yılın her hangi bir gününde kutlanan bayramlar: Haseneti'l Milli ve ziyaretin adıyla anılan hasenetler Haseneti'l Derviş, Haseneti'il Halil İbrahim gibi.

Şeklinde olduğunu görmekteyiz. Bu gruplandırmanın 1. ve 2. maddesinde yer alan kutlamalar, Nusayrilerin tamamı tarafından bilinen, tarihçesi ve gerekçesi olan günlerdir. Bunlar yaygın bir inanç ve kutlama özelliği göstermesi nedeniyle, Nusayrilerin genel bayramlarıdır. Üçüncü maddede yer alan dini uygulamalar ise bulunulan mahallenin, kendi sakinlerinin mahalleleri için para toplayarak imece usulüyle yaptıkları "Haseneti'l milli" ile, yine mahallede ya da yörede bulunan bir ziyaret için, mahalleden para toplanarak, imece usulüyle yapılan ve ziyaretin adıyla anılan (Haseneti'l Derviş, Haseneti'l Hıdır) gibi dini, geleneksel uygulamalar ve kişinin bir adağı sonucu tuttuğu günler "özel gün veya mübarek gün" özelliğindedir. Kişinin dededen, babadan miras kalıp her yıl yaklaşık olarak aynı günde yaptığı mevlüt de, tarihi sabit olmakla birlikte bireysel özelliğinden dolayı özel gün niteliğindedir. Fakat yöresel ve kişisel olduğu için bayram değil de özel gün denilen bu günler, mahalle veya ziyaret için yapıldığında yöre halkı, şahıslar için yapıldığında da yapan aile tarafından o gün, dini özel bir gün gibi değil de, bayram olarak değerlendirilmektedir. Bu nedenle de dini bayramlara verilen önem gösterilmektedir.

Bayramların bir grubu sabit, bir grubu on gün öne gelerek kutlandığı, bir grubu da yörenin ya da şahısların durumlarına göre belirlenen tarihlerde kutlandığı için, kimi zaman aynı günde iki, nadir de olsa üç bayramın kutlandığı da olmaktadır(ÖZNİSAN;2001:21),(ULUÇAY;2000:791). Ramazan Bayramı(Fatır), Kurban Bayramı(Adhâ), Mübâhale, Fıraş, Aşure gibi Nusayrilerin önemli gördükleri olayları hatırlamak amacıyla kutladıkları bayramlar, kendi inançları ile birinci derecede ilişkili bayramlardır. İran etkisi taşıyan Nevruz ve Mihrican bayramları Nusayriler ile dinsel ve tarihsel olarak bağlantısı dolaylı olduğu fakat yine de aynı din bağı içinde yer almasından dolayı Nusayriler ile ikinci derecede ilişkili bayramlardır. Hıristiyanlığın etkisiyle kutlanan İsa'nın doğum günü, haçın suya atıldığı gün, Aziz Barbara günü, St.Georges günü gibi bayramlar ise Nusayriler ile üçüncü derecede ilişkili bayramlardır. Fransızlar döneminde Nusayrileri Hıristiyanlarla iç içe yaşamaları, baskı dönemlerinde de onların evinde hizmetçilik yapmaları ve korunmak için onların evlerinde saklanmaları, uzun yıllar farklı iki inancın ve

kültürün birlikte yaşamasının etkisiyle Hıristiyan bayramları da, kutlanan bayramların içine girmiştir. Bu kutlamalar zamanla Nusayriliğin etkisiyle biçimlenip, varlığını gönümüze kadar korumuştur(TÜRK;2001:37). Bir diğer önemli neden de Nusayriler için bütün kitaplı dinlerin kitapları, Allah tarafından seçilmiş kişilere gönderildiği için, en son din İslamiyet olmakla birlikte kendinden önceki dinler de, bu din içinde yer alan olay ve şahıslar da mübarektir. Bu nedenle de diğer semavî dinlerde yer alan dini günler de kutlanmaktadır.

Nusayrilerin kutladığı bazı özel gün ve bayramlarla, bu bayramlarda uygulanan dini-geleneksel inançlar ve uygulamalardan bazıları şunlardır:

HASENETÜ'L MİLLİ, ZİYARET HASENETLERİ VE ŞAHIS ADAKLARI İLE AİLE MEVLİTLERİ :

Her iki özel günde de belirli bir tarih yoktur. Yine de yapılacak toplantının bir bayrama denk getirilmesine dikkat edilmektedir. Her iki dini toplantı da mahallenin imece usulü ile topladığı para, kurban, namaz çorbası (hırise) malzemesi ile yapılır. Hasenetü'l milli'de amaç mahallenin üzerindeki nazarı, uğursuzluğu atmak, bereketi arttırmak olduğu kadar, asıl amaç sosyal yardımlaşmayı sağlamaktır. Yapılan bu imece bayramla, durumu iyi olanlar, güçleri yettiğince yaptıkları hayırlar ile, mahallenin durumu iyi olmayanlarına destek olmaktadır. Bu hasenet için toplanan bağışların gerekenden fazlası, yörenin ihtiyacı olanlarına dağıtılmaktadır. Zaten yapılan namaz çorbası ve kesilen kurbanlar da namaza katılanlarla, ihtiyacı olanlar arasında dağıtılmaktadır. Hasenetü'l milliler mahallenin bahçesi en uygun ziyaretinde yapılmaktadır.

Ziyaretler adına yapılan hasenetlerde kesilecek kurban, çorba için gerekli malzeme ve gereken para yine imece yoluyla, mahalle sakinleri tarafından toplanıp yapılmaktadır. Burada da amaç, Hasenetü'l Derviş, Hasenetü'l Hıdır gibi ziyaretin ismiyle yapılarak, ziyarette yatan veya yattığına inanılan ve liye saygı göstermek olduğu kadar, mahallede sosyal yardımlaşmayı da sağlamaktır. Ziyaret hasenetlerinde dileği olan kişi, adakta bulunarak, dileği gerçekleştiğinde bir sonraki, bu ziyaretin hasenetinde alacağı ya da yapacağı şeyi adar. Dilek gerçekleştiğinde de ziyaretin bir sonraki hasenetinde adağını yerine getirir. Ziyaret hasenetlerinde kesilen kurbanların bir kısmı adak kur-

bandır. Her mahallede büyüklü küçüklü sayısız ziyaret olmakla birlikte, bir tanesi daha gösterişli, kalabalık cemaat alacak genişlik ve donanıma sahip şekildedir. Mahallenin yaptığı ziyaret haseneti de genelde bu ziyaret için yapılmaktadır. Mahallenin günlerce önceden hazırlığına başladığı, mahalle veya ziyaret haseneti dinsel tören şeklinde, coşkulu, duygulu ve gayretlidir. Zorunluluk olmayıp isteğe bağlı olduğu için çalışmalar heyecanlıdır. Bu nedenle de mahalle ya da ziyaret hasenetleri bunu yapan mahalle için bayram niteliğinde, namazın yapıldığı gün lokal bir bayram kutlanmaktadır.

Bireysel olarak kişilerin yaptığı hasenet ya da mevlit(namaz)ler de bunu yapan aile için bayram özelliğindedir. Aileden miras olarak devir alınmışsa, bu özel günün tarihi değişmemektedir. Ya yılın hep aynı günü ya da kameri takvim esas alınarak her yıl on gün öncesinde kutlanılmaktadır. Bunun nedeni, o günün belirli bir aileye özel kutlama günü görünmesine rağmen, yine de bu günün bir dini bayram gününe denk getirilmesidir. Bireysel ya da mahalle hasenetlerinde yapılan günün, genelde dini bir güne denk getirilmesiyle, mahalle sakinleri kendileri için önemli dini bayramların hepsini kutladıkları gibi, hem sosyal yardımlaşma, hem ekonomik yükün paylaşımını da sağlamaktadırlar. Ailelerin yaptıkları mevlitlerde de dışarıdan adak kurbanlar, çorba malzemeleri de gelmektedir. Mevlidi yapan aile bir yıl önceden alıp, bugün için beslediği tosun ve diğer kurbanlıklar ve harcamalarla önemli miktarda harcama yapmaktadır. Getirilen adaklarla, mahalleli bir parça ekonomik olarak mevlit yapan aileye destek olmaktadır. Kimi ailelerin mevlitleri önemli bayramlara denk gelmektedir. Bu aileler, genelde hoca soyundan gelenlerdir. O nedenle bu ailelerin dini toplantılarda dilekte bulunup, adak adayan ve olduğunda kurban getiren çok fazla kişi olur. Özellikle dileğin gerçekleşmesi için adak adamaya o ailenin bayramını bekleyenler vardır.

Ailelerin yaptığı bazı mevlitler de miras olmayıp, önemli bir dileğin gerçekleşmesi sonucu yapılan adak günleridir. Ailenin çocuğu olmuyordur, aile bireylerinden birisi büyük bir rahatsızlık geçirmiştir, bütün bu sıkıntıların mutlu sona ulaşması için aile bireyleri her yıl düzenli olarak yapacakları "adak namazı" ya da "adak mevlidi" ni adarlar. Dilekleri yerine gelince de her yıl, düzenli olarak kurban kesip, kalabalık cemaatle, yakındaki bir ziyarette ya da uygunsuz evin bahçesinde bu adak mevlidini yapar. Bunun için belirli bir gün belirlenmeyebilir. Yıl içerisinde ekonomik durumunu en rahat hissettiği bir dönemde yapabilmektedir. Fakat yine de bu dini toplantının bir

bayram gününe denk gelmesine dikkat edilir. Böylece yapılan bu hasenetlerle hemen her bayram, dinsel toplantı şeklinde, namaz kılarak kutlanmaktadır. Nusayrilerde "cem evi" olmadığı için de bu dini toplantılar ve bayram kutlamaları bir yerde "cem" kavramını karşılamaktadır.

IYDE'L GADİR (GADİR GÜNÜ- YEVMÜ'L GADİR) :

Zilhicce ayının 18. gününe (Hacc'a gitmenin içinde yapıldığı Arabi 12. ay) denk düşer. Peygamber Hz.Muhammed'in Gadir Humm Vadisi'nde, Veda Haccı sırasında (BULUT;2001:92)inanca göre peygamberliğin tamamlanması için kendisinden sonraya vasi tayin etmesi olayıdır. Hz.Muhammed, Veda Hacc'ından dönerken Maide suresinin şu mealdeki 67. ayeti inmiştir: "Ey Peygamber, Rabbin tarafından sana inzal olunanı erıştır, eğer böyle yapmazsan peygamberliğini erıştirmemiş olursun. Allah seni insanlardan korur. Çünkü Allah kafir kavme seni izhar için yol göstermez". Bunun üzerine Hz.Muhammed deve hamutlarını üst üste koyup üç basamaklı bir minbere çıkıp, kendisine inananlara, sağ yanında duran Hz.Ali'nin kolunu koltuklarının altı görünecek şekilde kaldırır ve "Ben kimin mevlası isem, Ali onun mevlasıdır" diye seslenir. Sonra ellerini açıp "Allah'ım! O'na dost olana dost ol O'na düşman olana düşman ol, O'na yardım edene yardım et, O'nu horlayanı horla, nerede olursa olsun gerçeği onunla beraber kıl" diye buyurur. Bundan sonra başta Hz.Ebubekir, Hz.Ömer olmak üzere bütün sahabeler Hz.Ali'yi kutlar(ŞAHİN;-:18)

Hz.Muhammed'in vefatından sonra Hz.Ali'nin halife olarak vasi kıldığını söylediği gün, bu vasiyetin söylediği yerin adıyla anılan bayram olarak Nusayriler tarafından kutlanmaktadır.

Gadir Bayramı, Nusayrilerin en büyük bayramlarından biridir. Bu nedenle de bu bayramın kutlamasındaki mevlit, hocalar tarafından yapılmaktadır. Mevlitte kesilecek, hırise yapılacak kurban hoca tarafından karşılanırsa da bayramın ve bayram törenini düzenleyen hoca olması nedeniyle, çok fazla sayıda adak kurbanı da gelmektedir. Hiçbir gerçekleşmesi istenen dilek olmadan da, bu bayramda kurban kesmek adanabilmektedir. Fakat sıkıntılardan kurtulmak için adakta bulunulacaksa, Iyde'l Gadir tercih edilmektedir. Maddi durumu iyi olmayanlar da, bayram hizmetinde çalışmayı adayabilmektedirler. Gadir Bayramı'nda, bayram hazırlığı dışında hiçbir iş yapılmaz.

maktadır. Gece kesilen kurbanların yemek olarak hazırlanması kadınlar tarafından yapılırken, erkekler namaz kılarlar. Namazın bitimiyle dağıtılan çorbadan sonra, türbe ziyaretleri yapılmaktadır. Özellikle bu gün için uygunsayedi ziyarete gidilmeye çalışılır. Bu bayram, her yıl bir önceki yıla göre on gün önce kutlanmaktadır.

TESİ BAYRAMI (IYDE'T TESİ-MAKTEL DİLLEM) :

Rebiulevvel ayının 9. günü olup, Hz.Muhammed'in doğum günüdür. Bunun yanında Hz.Muhammed bu günün öneminin diğer nedenini de şöyle belirtmiştir "Bugün Hz.Yunus'un hut(yunus) balığının karnından çıktığı ve Allah'ın rahmetine mazhar olduğu gündür. Bugün Firavun'un denizde boğulduğu gündür. Bugün Hz.Süleyman'ın vasisi Asaf Bin Berhiyye'nin Belkis'in tahtına Süleyman'ın getirdiği gündür. Her yıl bir önceki yıla göre on gün önce yapılmaktadır(ALTUNPINAR;2001:78).

AŞURE BAYRAMI (IYDE'L AŞUR, YEVMÜ'L AŞUR) :

Muharrem ayının 10. günüdür. Nusayrilere göre bu bayramın önemi, Hz.Muhammed'in torunu, Hz.Ali'nin oğlu Hüseyin'in Kerbelâ'da Yezid'in adamları tarafından şehit edilmesinden gelir. Bu nedenle yas günüdür.

Hz.Hüseyin'in torunları tarafından bu matem günü, diğer günler gibi mübarek kabul edilmiştir. Bu nedenle, bu günde yapılan duaların geri çevrilmeyeceği inancı vardır. Bu bayramda ağlayıp, dövünmeden tefekküre dalınmaktadır(ALTUNPINAR;2001:79). Yörede aşure günü Nuh'un gemisinin, tufanın son günü karaya oturup, biten yiyeceklerden arta kalanın şekerle kaynatılıp yenmesinden dolayı aşure gününün yapıldığı inancı vardır(ARTUN;2001:32). Nusayriler ise günün anlamını yas olayına bağladıkları için, bakliyatı kimi zaman kurban etiyle pişirmektedirler, içinde şeker yoktur. Bu bayramda her yıl kameri takvime göre bir önceki yıla göre on gün önce kutlanmaktadır. Aşure kazanlarda pişerken, dileği olanlar gelip, pişen aşureyi karıştırırken dua okuyup, çeşitli adaklarda bulunmakta, dilek gerçekleşince ertesi yıl aynı bayramda adaklarını yerine getirmektedirler. Bugün de bayram hazırlığının dışında iş yapılmaz. Özellikle çamaşır yıkanmaz, eğlence yapılmaz.

BERAT GECESİ (LEYLETÜ'N NISFİ MİN ŞABEN LEYLET ŞABAN) :

Şaban ayının 14'ünü 15'ine bağlayan gecedir. Rızkların dağıtıldığı, diğer gün ve geceler gibi dertlilerin dertlerine deva olduğu ve tövbe edenlerin günahlarının bağışlandığı gece olduğuna inanılmaktadır (ALTUNPINAR;2001:80). Bayramlardaki namazlar genelde sabaha karşı güneş doğarken kılınmaktadır, bazen de güneş batmadan hemen önce kılınır. Fakat, leylilerin (leylet) özelliği namazın güneş battıktan sonra başlayıp, güneş doğana kadara sürmesidir. Bu günlerde makbul olan zamanın gece olduğuna inanıldığından ibadet gece yapılmaktadır.

MİRAC GECESİ (LEYLETÜ'L MİRAC) :

Recep ayının 27. gecesidir. Bu gecenin önemi Hz.Muhammed'in Mescid-i Haram, Mescid-i Aksa'ya yürüyerek gitmesi, Mescid-i Aksa'dan da , Allah katına yükselmesi, başta namaz olmak üzere dini emirleri Müslümanlara getirmiş olmasıdır (ALTUNPINAR;2001:80)

KADİR GECESİ (LEYLETÜ'L KADR) :

Kadir gecesini, Allah tarafından, Hz.Muhammed'e Kur'an'ın ayet ayet , sure sure inmeye başladığı gecedir. Genel kabul Kadir Gecesi'nin Ramazan ayının 23. gecesidir. Fakat Nusayriler, Ramazan'ın 17, 19, 21, 23, 27 ya da 21, 25, 27, 29 gecelerinden birine Kadir Gecesi'nin denk geleceğine inandıklarından bu geceleri "leylet" kabul edip, bu günlerde de ibadet edip, mevlitleri bu günlere denk getirmekte ve dini bayram, mübarek gün olarak değerlendirilmektedir (ALTUNPINAR;2001:81).

CUMA GECESİ (LEYLETÜ'L CUMUA) :

Zilhicce ayının 15. gecesidir. Bu gece bütün dileklerin kabul olduğuna, dilek kapısından hiç kimsenin çevrilmeyeceğine inanıldığından, erkekler gece namaz kılarken, kadınlar dilek tutmaktadırlar. Ev isteyen bahçeye ev yapmakta, bebek isteyen toprağa beşik hazırlamakta, bunları küçük çakıl taşlarıyla yapmaktadırlar. Dileklerinin çabuk gerçekleşmesi için de yine çakıl

taşlarıyla biçimlendirilmiş şekil, çakıl taşlarıyla çevrenmektedir. Bu sınırlamanın zamanı kısaltacağına inanılmaktadır. İnanca göre de bu gecede dlenen dilekler, bir yıl olmadan gerçekleşmektedir.

EL BİRBARA (BIRBARA) :

Günü değişmeyen sabit bayramlardır. Birbara Aralık ayının 17'si öğleden sonra başlayıp, 18 Aralık öğle sonuna kadar sürmektedir. "İptale" denilen günlerin ilkidir. İptaleler, Ocak ayının 19'undaki El Kıddes'e kadar sürmektedir. İptale günleri öğlen başlayıp, ertesi gün öğlene kadarki 24 saati kapsar. 24 saat olmakla birlikte, başladığı ve bittiği günleri de kapsayarak iki gün sürmektedir. Bu günlerde yemek pişirilmez, hiçbir ev işi yapılmaz. Sadece, iptale gününe özel tatlının ya da yemeğin hazırlanması ve o gün yapılacak mevlidin işleri ile uğraşılmaktadır. En büyük günah, iptale günlerinde cinsel ilişki kurmaktır.

Bırbara, Hz.İsa'nın dış çıkardığı günü anmak için yapılan bayramdır. Hedik yapılmakta, karşılıklı komşular ve yakınlar arasında huhubat ve hediye alışverişi yapılmaktadır (ARTUN;2001:32). Her iptale bir peygamberle bağlantılı olay içindir. İptalelerde, iş yapmak yasak olduğu için, kadınlar gündüz birinin evinde toplanır ya da bahçede toplanarak salıncak kurarlar, oynarlar. Amaç eğlenmektir.

İKİNCİ İPTALE :

22 Aralık öğleden sonra başlayıp, 23 Aralık öğlene kadar sürer. Kadınların en fazla eğlendikleri, darbuka çalıp oynadıkları bir gündür. Bugün, mayasız hamurdan mileytut tatlısı yapıp dağıtılır.

İYDE'L İBRAHİM EL HALİL:

30 Aralık öğle sonu başlayıp, 31 Aralık öğleden sonra sona ermektedir. Hz.İbrahim'in ateşe atılıp, ateşin söndüğüne inanılan günlerdir. Halk arasında Hz.İbrahim'in ateşi söndüğünde, cehennem ateşinin de söndüğüne inanılmaktadır(ARTUN;2001:32). Bu özel günde karkuş ve tel kadayıfı yapılarak dağıtılmaktadır.

LEYLETİ'L MİLED-İ İSA (MİLADİ) :

5 Ocak öğle sonu başlayıp 6 Ocak öğleden sonra bitmektedir. Miladın başlangıcı, Hz.İsa'nın doğumu olarak kabul edilir. Bugün, telkadayı yapılarak dağıtılmaktadır.

IYDE'L RAS ESSENE :

13 Ocak öğleden sonra başlayıp, 14 Ocak öğleden sonra bitmektedir. Bugün kokulu çörek yapılarak dağıtılmaktadır (ARTUN;2001:33).

IYDE'L KIDDES :

Iptale günlerinin sonuncusudur. Bu nedenle en önem verilen iptaledir. 18 Ocak öğleden sonra başlayıp, 19 Ocak öğleden sonrasına kadar sürmektedir. İki gün boyunca kadınlar, çalıp oynar, salıncakta sallanır, ip atlar, nar ağacından dallar kesilerek çelik çomak oynanmaktadır. Eğlenceli bir gün geçirilmektedir. Kıddes günü saç kına yakılıp, göze sürme çekilmektedir. Temizliğin imandan geldiğine inanan Nusayriler her bayramı bir arınma günü gördükleri için, ruhları kadar, bedenlerini de yıkamaktadırlar. Kıddes'te de günümüzde az görülmekle beraber eğlenceli bir şekilde nehire, denize girilmektedir. Denize girildiğinde üzerlerinden kırk dalga aşırırmaktadırlar. Kıddes gecesinde dama su, sabun ve sürme konmaktadır. Sabah su ve sabunla yıkanıldıktan sonra göze sürme çekilmektedir. Kıddes gecesinin sağlık taşıdığına inanıldığından saçın gür, vücudun sağlıklı, gözün güzel ve hastalıktan uzak kalacağına inanılmaktadır. Kıddes günlerinde ısırgan otu toplanarak, reyhanla(fesleğen) birlikte baş ağrısının geçmesi için başa takılmaktadır. Aynı şekilde zeytin dalı koparılarak, bu dal da baştaki sıkıntının geçmesi için başa takılmaktadır. Kıddes'te doğanın mistik bir şekle büründürülmesi, dağların, taşların, bitki ve ağaçların o gece Allah'a secde ettiğine inanılmasındandır. Gece Allah'a secde eden, onun nurunu gören ağacın ya da bitkinin dalı, ertesi gün bir hastalığın şifası olur inancı vardır. Gece ağaçların secde etmesiyle ilgili anlatılan bir efsaneye göre, adamın biri bir gece, ağaca tosununu bağlamış. Gece ağaç secde ettiğinden, adam farkında olmadan, tosunu ağacın tepesine bağlamış. Sabah adam tosununu almaya geldiğinde ağacın tepesinde ölü olarak bulmuş. Bu günün öneminden dolayı, hocalar bu günün kutlaması için yapılan namazda, o yılın mevlitlerinin gününü belirlemekte ve cemaate duyurmaktadırlar.

IYDE'L DAVUD (TEB ALLAH ALA DAVUD) :

Hz.Davut adına mübarek sayılan bir gündür. Zilhicce ayının 7. günü kutlanır. Bugün muhallebi, sütlaç pişirilip komşulara dağıtılır(ARTUN;2001:33). Burada amaç komşulara tatlı dağıtarak, ilişkilerin tatlı yürümesini sağlamaktır. Kırk kapıya dağıtmalı inancı da bundan gelmektedir.

IYDE'L 17 (NEVRUZ) :

Martın 30'unda kutlanır. Nusayriler, bahar başlangıcı olduğu için, daha çok mesire yerlerine giderek eğlenmektedirler. Hatay kökenli Adana Nusayrilerinin bir kısmında bugün "Yumurta Bayramı" olarak da isimlendirilmekte, renk renk boyanarak haşlanan yumurtalar tokuşturulmaktadır. Yumurtası kırılan, yumurtasını kırana vermektedir. Sepette yumurta kalmayınca kadar bu sürmekte, galip gelene yörenin en güzel kızı bir demet çiçek vermektedir(ARTUN;2001:33)

IYDE'L HAVARIYYÜN (EVVEL TEMMUZ) :

Tarihi değişmeyen bayramlardandır. Miladi 14 Temmuz, Rumi 1 Temmuzdur. Rumi takvime göre Temmuz'un 1'i ve yazın başlangıcı kabul edilmektedir. Deniz kenarına giderek o gün mutlaka denize girilmeye çalışılmakta, üzerlerinden kırk dalganın geçmesini beklerken dilek tutulmaktadır. Özellikle bekarlar evlilik dileğinde bulunmaktadırlar. Nusayrilerde kadın erkek kaç göç yaşanmadığı için bu gün gençler arasında eğlenceli bir şekilde denizde geçirilmektedir. Denize gitme olanağı olmayanlar da nehre girmekte, bunu da yapamayanlar mutlaka kırk tas su dökerek şekilde banyo yapmaktadırlar.

(K1, K2, K3, K4, K5, K6, K7, K8, K9, K10, K11, K12, K13, K14, K15, K16, K20, K21, K22, K23, K24, K25, K26, K28, K29, K30, K31, K32, K33)

SONUÇ:

Her yöre, içinde yaşadığı inanç ve kültür değerleriyle şekillenmekte ve zenginleşmektedir. Adana'nın zengin kültürünün önemli paylarından birisini de yörede yaşayan Nusayriler ve onların dini geleneksel yaşantıları oluşturmaktadır. İsimlerinin kaynağı konusunda, değişik rivayetler bulunan Nusayriler, Alevi velayeti, Caferi mezhebine bağlıdırlar. Batınî bir inanç olan Nusayrilikte, gelenekler dini inançlarla şekillendirilmiştir. Kişi ya da toplumu ilgilendiren her önemli aşama ve gün dini bir olay şekline dönüştürülmüştür. Doğum, erkeklerde dini öğrenim süreci ve evlilik gibi, geçiş dönemlerinin her birinin içinde, onlarca ayrıntı taşıyan, ritüel törenler bulunmaktadır. Her ayrıntı inancın bir boyutunu temsil edecek şekilde pratiklerle sembolleştirilmiştir. Yıl içinde kutlanan 102 bayram da yaşamın nasıl ritüel törenler şeklinde yaşandığını göstermektedir. Yılın yarısı neredeyse dini bir bayram olarak görülmekte, kurbanlar keserek, cemaat namazları kılınarak kutlanmaktadır.

Dini eğitim sürecindeki "sır" kavramı ve bunun kendi aralarından dışarıya çıkmasını önleyen yemin törenleriyle, bayramlarda yapılan dayanışma , bir araya gelmelerle Nusayriler, aslında beraberliklerini ve dini kimliklerini korumak amacını gütmektedirler. Böylece zamanın ve başka kültürlerin, başka inançların yapacağı aşındırmayı en aza indirmektedirler. Sınırsız sayıda yapılan bayramlar ayrıca, sosyal yardımlaşmanın de temel taşı oluşturmaktadır. Bu beraberlik bağı nedeniyle, yüzlerce yıldır halâ dini yaşam yönünden "sır" toplum olma özelliğini korumaktadırlar.

Alevi olmalarına rağmen, Anadolu Aleviliğinden ibadet biçimi olarak ayrılan Nusayriler, özellikle kıldıkları batınî namaz şekliyle önemli farklılık göstermektedirler. Fakat ana bağ olan, Hz.Ali'ye ve Ehl-i Beyte olan inanç ve sevgide birleşmektedirler. İnançları, tarihsel süreçleri, inanç pratikleri ile başlı başına bir mezhep olan Nusayriler, Anadolu'ya yüzlerce yıl önce, ilk Arabistan'dan yola çıkıp Suriye'ye, oradan da bu topraklara geldiklerini söylemektedirler. Bu teoriyi destekleyen ya da aksini söyleyen başka bilimsel teoriler olsa da Nusayriler Arap ve Alevi kökeninden olmalarını bu şekliyle kabul etmekte ve böyle açıklamaktadırlar.

Arap kökenli, Alevi inancına bağlı Nusayriler, inançları , inanç pratikleri ve geleneksel yaşam tarzlarıyla, Adana inanç ve gelenek zenginliğinin önemli parçası olmuş, olmaya da devam etmektedir.

KAYNAKÇA:

1. TÜRKH,H.2001: "Nusayrilik İnanç Sistemleri Ve Kültürel Özellikleri", **Folklor Edebiyat**, Ankara, Sayı 28
2. ARTUN,E.2001: "Adana'da Törenlere, Adaklara Özel Günlere Ait İnanışlar, Pratikler Ve Bunlara Bağlı Mutfak Kültürü", **Milli Folklor**, Ankara, Sayı 49
3. ÖZNIŞAN,H.S.2001: **Araplarda Alevilik (Nusayrilik)**, Adana: Taner Matbaası
4. ULUÇAY,Ö.1999: **Arap Aleviliği Nusayrilik**, Adana: Hakan Ofset
5. ULUÇAY,Ö.1993: **Alevilikte Toplu İbadet**, Adana: Hakan Ofset
6. ULUCAY,Ö.SONAY,M.B.-: **Alevilik Hakkında Mustafa Bedir Sonay Ve Ömer Uluçay Arasında Soru Ve Cevaplar**, Adana: Ersin Matbaacılık
7. ULUÇAY,Ö.2000: "Nusayrilik Ve İnanç Esasları", **Uluslar arası Anadolu İnançları Kongresi Bildirileri**, Ankara: Ervak Yayınları
8. ŞAHİN,E.-: **105 Soruda Mezhepler**, Sabah Yayınları
9. ESKİOCAK,N.1996: **İlk Alevi Kimdir**, İstanbul: Can Yayınları
10. ET-TAVİL,M.2000: **Arap Alevilerinin Tarihi, Nusayriler** (Çev: İsmail Özdemir), İstanbul: Çivi Yazıları
11. ALTUNPINAR,M.1992: **Dinimizin Temel Bilgileri**, Adana: Ercan Matbaası
12. ENGİN,İ.2000: "Hatay Nusayrilerinde Din Ve Dini Algılayış", **Uluslar arası Anadolu İnançları Kongresi Bildirileri**, Ankara: Ervak Yayınları
13. BULUT,F.2001: "Nusayriler, Bin Yemin", **ATLAS DERGİSİ**, İstanbul: Doğan Burda Rizzoli Dergi Yayıncılık VE Pazarlama A.Ş.
14. MASSIGNON,L.1988:"Nusayriler", **İslam Ansiklopedisi**, İstanbul, Milli Eğitim Yayınları

* Kaynak kişiler, isimlerinin yayınlanmasını istemedikleri için, bilgilerin alındığı kaynak kişilerin isimleri araştırmacıda saklı tutulup, bildiride kullanılamamıştır.